

Undersökningarna av barns levnadsförhållanden (Barn-ULF) 2015

LE0106

I denna beskrivning redovisas först allmänna uppgifter om undersökningen samt dess syfte och historik. Därefter redovisas undersökningens innehåll och tillförlitlighet samt hur den genomförs och hur man kan ta del av resultaten. Genom att klicka på en rubrik i innehållsförteckningen kommer man direkt till aktuellt avsnitt.

Innehållsförteckning

A	Allmänna uppgifter	2
A.1	Ämnesområde	2
A.2	Statistikområde	2
A.3	SOS-klassificering	2
A.4	Statistikansvarig	2
A.5	Statistikproducent	2
A.6	Uppgiftsskyldighet	3
A.7	Sekretess och regler för behandling av personuppgifter	3
A.8	Gallringsföreskrifter	3
A.9	EU-reglering	3
A.10	Syfte och historik	3
A.11	Statistikanvändning	4
A.12	Uppläggning och genomförande	4
A.13	Internationell rapportering	4
A.14	Planerade förändringar i kommande undersökningar	5
B	Kvalitetsdeklaration	5
B.0	Inledning	5
B.1	Innehåll	5
1.1	Statistiska målstorheter	5
1.1.1	Objekt och population	5
1.1.2	Variabler	6
1.1.3	Statistiska mått	8
1.1.4	Redovisningsgrupper	8
1.1.5	Referenstider	8
1.2	Fullständighet	8
B.2	Tillförlitlighet	8
2.1	Tillförlitlighet totalt	8
2.2	Osäkerhetskällor	9
2.2.1	Urval	9
2.2.2	Ramtäckning	9
2.2.3	Mätning	10
2.2.4	Svarsbortfall	11
2.2.5	Bearbetning	12
2.2.6	Modellantaganden	13
2.3	Redovisning av osäkerhetsmått	13
B.3	Aktualitet	13

3.1	Frekvens	13
3.2	Framställningstid.....	13
3.3	Punktlighet	13
B.4	Jämförbarhet och sammanvändbarhet.....	13
4.1	Jämförbarhet över tiden.....	13
4.2	Jämförbarhet mellan grupper	14
4.3	Sammanvändbarhet med annan statistik	14
B.5	Tillgänglighet och förståelighet	14
5.1	Spridningsformer.....	14
5.2	Presentation	15
5.3	Dokumentation	15
5.4	Tillgång till primärmaterial	15
5.5	Upplysningstjänster.....	15

A Allmänna uppgifter

A.1 Ämnesområde

Ämnesområde: Levnadsförhållanden

A.2 Statistikområde

Statistikområde: Levnadsförhållanden

A.3 SOS-klassificering

Tillhör SOS: Nej

För undersökningar som ingår i Sveriges officiella statistik gäller särskilda regler när det gäller kvalitet och tillgänglighet, se Förordningen om den officiella statistiken (2001:100).

A.4 Statistikansvarig

Myndighet/organisation: Statistiska centralbyrån (SCB)
Postadress: Box 24300, 104 51 Stockholm
Besöksadress: Karlavägen 100
Kontaktperson: Helena Rudander
Telefon: 08-506 941 24
E-post: fornamn.efternamn@scb.se

A.5 Statistikproducent

Myndighet/organisation: Statistiska centralbyrån (SCB)
Postadress: Box 24300, 104 51 Stockholm
Besöksadress: Karlavägen 100
Kontaktperson: Helena Rudander
Telefon: 08-506 941 24
E-post: fornamn.efternamn@scb.se

A.6 Uppgiftsskyldighet

Uppgiftsskyldighet föreligger inte enligt lagen om den officiella statistiken (SFS 2001:99).

A.7 Sekretess och regler för behandling av personuppgifter

I myndigheternas särskilda verksamhet för framställning av statistik gäller sekretess enligt 24 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Vid automatiserad behandling av personuppgifter gäller reglerna i personuppgiftslagen (1998:204). På statistikområdet finns dessutom särskilda regler för personuppgiftsbehandling i lagen (2001:99) och förordningen (2001:100) om den officiella statistiken.

A.8 Gallringsföreskrifter

Hösten 2011 beslutade Riksarkivet att Barn-ULF ska avidentifieras, vilket innebär att personuppgifter (bl.a. personnummer) kommer att gallras bort (RA 231-2011/4357). Detta arbete har gjorts i filer bakåt i tiden och fr.o.m. uppgifter 2014 genomförs detta löpande för varje år.

A.9 EU-reglering

För Barn-ULF finns ingen EU-reglering.

A.10 Syfte och historik

Syfte

Undersökningarna av barns levnadsförhållanden (Barn-ULF) visar hur barn har det och hur de upplever sin vardag. Vi frågar bl.a. barnen om hur de mår, situationen i skolan, vad de gör på sin fritid samt relationen till kompisar och föräldrar.

Denna undersökning genomförs inom ramen för *Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF/SILC)*. Detta i och med att urvalet är samtliga barn i åldern 12–18 år som bor minst halva tiden med en person som har intervjuats i ULF/SILC och som är barnets förälder eller föräldrarnas sambo. Att fråga barnen direkt istället för att fråga föräldrarna i ULF/SILC om deras barn, ger just barnens uppfattning av händelser och situationer i det dagliga livet. Se mer om ULF/SILC under rubriken *Om statistiken / Dokumentation* på webbsidan www.scb.se/ulf.

I och med samhörigheten mellan Barn-ULF och ULF/SILC görs en matchning mellan dessa register, där ett urval av uppgifter som kommer från barnens föräldrar läggs till Barn-ULF. Detta medför att barnens svar kan redovisas uppdelat efter familjens bakgrund, vilket görs vid publiceringen på SCB:s webbplats, där flickor och pojkar till exempel redovisas uppdelat efter föräldrarnas utbildningsnivå, hushållstyp samt om barnet har svensk eller utländsk bakgrund. Därutöver kan även analyser och kopplingar göras mellan barn och deras föräldrar göras. Efter denna matchning avidentifieras Barn-ULF, se mer under *5.4 Tillgång till primärmaterial*.

Historik

År 2001–2003 genomförde SCB i samarbete med Socialforskningsinstitutet (SOFI) vid Stockholms universitet intervjuer med barn i åldrarna 10–18 år om deras levnadsförhållanden. Från och med år 2004 genomför SCB *Undersökningarna av barns levnadsförhållanden (Barn-ULF)* i egen regi.

Under åren 2001–2005 har uppgifterna i Barn-ULF samlats in vid besöksinter-

vjuer i samband med vuxenintervjun i ULF. Dessa år fick då barnen frågorna uppspelade via hörlurar från en cd-spelare medan de samtidigt kryssade för sina svar i en svarsblankett. Detta skedde under tiden föräldern intervjuades i ULF. År 2006 genomfördes en förändring av insamlingsmetod från besök till telefonintervju. Under 2006 skedde cirka hälften av intervjuerna genom besök och cirka hälften genom telefon och från och med 2007 genomförs enbart telefonintervjuer.

Inför 2009 års undersökning genomfördes en översyn av frågeinnehållet i Barn-ULF. Översynen ledde till att en del frågor togs bort för att ge plats åt andra samt att några frågor omformulerades.

Ytterligare en översyn skedde inför undersökningsår 2013. Även denna ledde till omformuleringar av ett antal frågor samt att ett par frågor togs bort.

Vissa mindre justeringar har gjorts av frågor i samband med undersökningsår 2014 samt att sex stycken frågor har tagit bort.

En åldershöjning görs från och med insamling 2015, från 10–18 år till 12–18 år. Bakgrunden till detta är att både forskning och testintervjuer visar på problem för yngre barn att svara. Från och med 2015 förkortas även intervjutiden i och med att ca 40 frågor tas bort.

A.11 Statistikanvändning

Statistiken används av Regeringskansliet, Barnombudsmannen, forskare, massmedia och allmänheten. Den kan då utgöra underlag för såväl forskning, planering och utvärdering av offentlig verksamhet som samhällsdebatt.

A.12 Uppläggning och genomförande

Barn-ULF genomförs och redovisas årligen. Urvalet är samtliga barn i åldrarna 12–18 år som bor minst halva tiden med en person som har intervjuats i ULF/SILC och som är barnets förälder eller föräldrarnas sambo. För att intervju ska kunna ske krävs först ett medgivande från föräldrarna och därefter även från barnet.

År 2015 bestod urvalet av 987 individer i åldrarna 12–18 år, varav 553 har intervjuats. De barn som intervjuas i Barn-ULF belönas med en biocheck.

Intervjuerna sker från och med 2007 genom datorstödda telefonintervjuer, dvs. intervjufrågorna läggs in i ett datorprogram och läses upp i telefon av intervjuaren som också registrerar svaren. Under insamlingen 2015 var det 98 intervjuare som intervjuade barnen. Undersökningen kompletteras med uppgifter från ULF/SILC, både registeruppgifter och intervjudata, för att bland annat kunna bilda redovisningsgrupper. Fältarbetsperioden sträcker sig från vecka 3 till och med vecka 49.

A.13 Internationell rapportering

För Barn-ULF sker ingen internationell rapportering.

A.14 Planerade förändringar i kommande undersökningar

Inför insamlingen 2016 genomförs en större översyn av det formulär som ligger till grund för intervjuerna med barnen. Denna översyn innebär att frågor flyttas om så det blir mer tydliga ämnesområden samt att vissa frågor och svarsalternativ ändras. Enheten för mätteknik har varit med under projektets gång och på slutet gör de även teststudie av det nya formuläret där ett mindre urval av barn ingår.

I samband med detta projekt sker även en borttagning av ca 40 frågor för att minska intervjutiden, vilka var beslutade och möjliga att ta bort redan inför insamlingen som gjordes 2015.

B Kvalitetsdeklaration

B.0 Inledning

SCB deklarerar kvaliteten i undersökningar enligt ett kvalitetsbegrepp som består av fem huvudkomponenter, vilka i detta kapitel tas upp och redovisas för Barn-ULF.

De fem huvudkomponenterna är följande:

- (1) **Innehåll**, som framför allt gäller statistikens målstorheter.
- (2) **Tillförlitlighet**, som avser osäkerhetskällor och hur dessa påverkar statistiken.
- (3) **Aktualitet**, som omfattar tidsaspekter som spelar roll för hur väl statistiken beskriver nuläget.
- (4) **Jämförbarhet och sammanvändbarhet**, som avser möjligheter till jämförelser, över tiden och mellan grupper, samt till att använda statistiken tillsammans med annan statistik.
- (5) **Tillgänglighet och förståelighet**, som avser statistikens fysiska tillgänglighet och dess förståelighet.

För mer information om kvalitetsbegreppet för officiell statistik och en mer detaljerad redovisning av innebörden i de fem huvudkomponenterna, se rapporten *Kvalitetsbegrepp och riktlinjer för kvalitetsdeklaration av officiell statistik (MIS2001:1)* i serien *Meddelande i samordningsfrågor för Sveriges officiella statistik*. Publikationen finns att tillgå på SCB:s webbplats.

B.1 Innehåll

1.1 Statistiska målstorheter

1.1.1 Objekt och population

Objekten i undersökningen är barn. Målpopulationen omfattar alla barn i Sverige som fyller 12–18 år under 2015.

För att kunna beskriva målpopulationen görs ett urval från en rampopulation. Grunden till urvalet för Barn-ULF är *Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF/SILC)* se avsnitt 2.2.1 *Urval*, vilket medför att målpopulation och rampopulation (registrerad population) i ULF/SILC påverkar Barn-ULF. Urvalet för barn består av samtliga barn som bor minst halva tiden med en person som har intervjuats i ULF/SILC och som är barnets förälder eller förälderns sambo. Se www.scb.se/ulf för information om ULF/SILC.

1.1.2 Variabler

Barn-ULF beskriver barns levnadsförhållanden genom cirka 80 frågor som berör flera olika välfärdsaspekter, som inflytande hemma, hur det är i skolan, hälsa, relationer med familj och vänner, fritid, materiella tillgångar m.m.

Vid redovisning av statistiken kompletteras barnens svar med bakgrundsuppgifter från ULF/SILC, som t.ex. hushållstyp, föräldrarnas utbildningsnivå och inrikes/utrikes bakgrund.

Nedan redovisas de variabler som redovisas i statistiken:

Fritid:

- Varit på bio senaste halvåret
- Besökt museum eller konstupställning senaste halvåret
- Varit på teater senaste halvåret
- Varit på konsert senaste halvåret
- Varit på biblioteket senaste halvåret

- Är ute på internet minst 1 timme per dag
- Är ute på internet minst 3 timmar per dag
- Spelar data- eller tv-spel minst 3 timmar per dag
- Tittar på tv-program eller film minst 3 timmar per dag

Följande minst en dag i veckan:

- Läser böcker
- Följer nyheter
- Idrottar i klubb/förening
- Tränar på egen hand, dvs. ej idrott i klubb/förening
- Är med på aktivitet med vuxen ledare (ej idrott i klubb/förening)
- Är hemma hos kompisar
- Har kompisar hemma
- Träffar kompisar på annat ställe
- Träffar kompisar på internet

Relationer till föräldrar

- Kommer överens med mamma
- Kommer överens med pappa
- Mamma har tid för mig om jag vill prata
- Pappa har tid för mig om jag vill prata
- Föräldrar noga med var jag är när jag inte är hemma
- Får vara med och bestämma om saker som rör mig
- Föräldrar vill veta för mycket om vad jag gör

Skolan

- Får hjälp av lärarna med skolarbetet
- Det finns lärare som behandlar mig orättvist
- Det finns lärare som behandlar mig illa
- Vill arbeta långsammare med skolarbetet
- Vill arbeta fortare med skolarbetet
- Det är för mycket läxförhör, prov och redovisningar
- Ofta stressad p.g.a. läxor eller prov

- Kan vara med och bestämma vilka dagar vi ska ha läxor och prov
- Gör läxor minst 3 timmar i veckan
- Får hjälp med läxorna vid behov
- Har minst en nära vän i klassen
- Skolkar minst en gång i månaden (13-18 år)

Trygghet

- Känner mig trygg i klassrummet
- Känner mig trygg på rasterna
- Känner mig trygg på väg till och från skolan
- Känner mig trygg där jag bor på dagen
- Känner mig trygg där jag bor på kvällen
- Det finns andra barn eller ungdomar jag vill undvika där jag bor
- Det finns vuxna jag vill undvika där jag bor
- Har hänt att någon har hotat, slagit eller jagat mig där jag bor
- Råkat illa ut på internet det senaste halvåret

Hälsa

- Mår mycket/ganska bra
- Är ofta på bra humör
- Oftast nöjd med mig själv
- Känner mig ofta ledsen eller nere
- Har ofta svårt att sitta still och koncentrera mig
- Är ofta spänd och nervös

Följande minst en gång i veckan:

- Har huvudvärk
- Har ont i magen
- Har svårt att somna
- Har sovit dåligt
- Har varit trött under dagarna i skolan
- Har känt mig stressad
- Hoppar över frukosten
- Hoppar över lunchen
- Röker (13-18 år)
- Dricker alkohol minst en gång i månaden (13-18 år)

Ekonomi och materiella tillgångar

- Har eget rum
- Har egen mobiltelefon
- Har egen dator
- Har inte råd att köpa något kompisarna har
- Har inte råd att följa med kompisar
- Har råd/kan få 200kr
- Sommarjobbade senaste sommaren (13-18 år)
- Arbetar för att tjäna pengar minst en gång i månaden (13-18 år)

Hushållsarbete – att hjälpa till hemma

- Hjälper till hemma minst en timma i veckan

Följande minst en gång i veckan:

- Städar mitt rum
- Städar annanstans än mitt rum
- Hjälper till att laga mat hemma
- Tvättar, stryker, viker eller hänger tvätt
- Passar yngre syskon
- Hjälper till med utomhusarbete

Samtliga variabler finns dokumenterade i SCB:s metadatasystem (MetaPlus) och redovisas på SCB:s webbplats www.scb.se/barnulf under rubriken *Om statistiken / Dokumentation*. På samma sida finns även formulären för alla år sparade under rubriken *Om statistiken / Fördjupad information*.

1.1.3 Statistiska mått

I resultaten från undersökningen redovisas andelen barn som svarat på ett visst sätt samt tillhörande felmarginal. Dessa statistiska mått redovisas indelade efter olika redovisningsgrupper (bakgrundsuppgifter). Vilka variabler som ingår i redovisningen finns nämnt i andra stycket under 1.1.2 *Variabler*.

1.1.4 Redovisningsgrupper

I undersökningen finns en mängd redovisningsgrupper. Bland de mest centrala kan nämnas kön, ålder, familjetyp, region, hushållets socioekonomiska grupp samt om barnet har svensk eller utländsk bakgrund. Skattningar för redovisningsgrupper med färre än 100 observationer redovisas inte. Detta för att hålla felmarginalen för redovisade skattningar på en relativt låg nivå, se mer under avsnitt 2.3 *Redovisning av osäkerhetsmått*.

Region är indelat efter en aggregering av Sveriges kommuner och Landstings (SKL) kommungruppsindelning. SKL genomförde en revidering 2011, vilken har förts in och ligger till grund för redovisningen av region i Barn-ULF fr.o.m. dubbelår 2012-2013.

1.1.5 Referenstider

Datainsamlingen sker löpande under året. Därigenom erhålls årsmedeltal för de olika undersökningsvariablerna.

För frågorna i undersökningen används följande referensperioder förutom aktuell tidpunkt vid intervju: *senaste halvåret*, *senaste 12 månaderna* samt *föregående sommar*.

1.2 Fullständighet

I Barn-ULF ställs cirka 80 frågor, vilka berör flera olika välfärdsaspekter som t.ex. inflytande hemma och i skolan, psykisk hälsa, relationer med familj och vänner, fritid, materiella tillgångar. Syftet med dessa frågor är att täcka en så stor del som möjligt av barns levnadsförhållanden.

B.2 Tillförlitlighet

2.1 Tillförlitlighet totalt

Tillförlitligheten i en undersökning påverkas av följande feltyper:

Urvalsfel	(se 2.2.1 Urval)
Ramfel	(se 2.2.2 Ramtäckning)
Mätfel	(se 2.2.3 Mätning)
Bortfallsfel	(se 2.2.4 Svarsbortfall)
Bearbetningsfel	(se 2.2.5 Bearbetning)

Det är främst noggrannheten eller det totala felet i en skattning som är av intresse vid statistikanvändningen. För beräkning av det totala felet krävs kunskaper om de olika feltypernas storlek. Den kunskap som finns är dock inte mätbar på alla punkter, varför exakta beräkningar av hela felets storlek sällan kan göras.

2.2 Osäkerhetskällor

2.2.1 Urval

Urvalet till Barn-ULF är ett så kallat enstegs klusterurval, där ett första stratifierat urval görs för ULF/SILC i SCB:s register över totalbefolkningen (RTB) med folkbokförda individer i åldrarna 16 år och äldre. I de fall intervjupersonen i ULF/SILC, eller eventuell sambo till intervjupersonen, har barn i åldrarna 12–18 år som bor minst halva tiden i hushållet, så ingår barnet i urvalet till Barn-ULF.

Antal intervjuade personer i ULF/SILC uppgår år 2015 till 5 758 individer i åldrarna 16 år och äldre, varav 716 hushåll innehåller barn i åldrarna 12–18 år som bor där minst halva tiden. Antalet barn (12–18 år) i de 716 hushållen uppgår år 2015 till 987 och de utgör urvalet till Barn-ULF.

I och med att man inte undersöker hela populationen utan endast ett urval uppstår en osäkerhet, vilket benämns som urvalsfel och omfattar den slumpmässiga avvikelserna från skattningen och förväntat värde.

Storleken på detta urvalsfel (slumpmässiga fel) i resultaten kan skattas i och med att felmarginaler beräknas. Med hjälp av en felmarginal kan ett så kallat konfidensintervall beräknas genom att ta indikatorns skattade värde $\pm$ felmarginalen. Konfidensgraden i dessa intervall är 95 procent och är ett mått på sannolikheten att man vid den valda proceduren ska erhålla ett intervall som innehåller det sanna populationsvärdet. Vidden på konfidensintervallet påverkas av antalet observationer som skattningen grundas på. Se mer under avsnitt 2.3 *Redovisning av osäkerhetsmått*.

2.2.2 Ramtäckning

De barn som ingår i urvalet till Barn-ULF är de vars föräldrar eller förälders sambo ingår i urvalet samt svarat i ULF/SILC (och där barnet även bor minst halva tiden i hushållet). I och med detta påverkas Barn-ULF av de täckningsfel som förekommer för barnfamiljer med barn 12–18 år i ULF/SILC.

Det finns två typer av täckningsfel, undertäckning och övertäckning. Undertäckning innebär att vissa objekt i målpopulationen saknas i urvalsramen. I ULF/SILC skulle undertäckning innebära att det finns personer som är stadigvarande bosatta i Sverige men som inte är folkbokförda här och därmed inte finns med i *Registret över totalbefolkningen*, RTB. Undertäckningen i ULF/SILC är både absolut och relativt sett liten, varför undertäckningsfelen i såväl ULF/SILC som Barn-ULF är försumbara.

Den andra typen av täckningsfel, övertäckning, förekommer om det finns objekt i urvalsramen som inte tillhör den population som ska undersökas. Förekomsten av övertäckning bestående av avlidna och emigranter är känd och dessa individer gallras ut före intervjuerna i ULF/SILC. Den kända övertäckningen omfattar ca 1 procent av urvalet i ULF/SILC. Sedan finns det emigranter som har lämnat landet *utan* att ha uppgett detta för skattemyndigheten. Den här typen av övertäckning är dold och göms bland de i urvalet som är "ej anträffade". Se mer i detalj i den beskrivning av statistiken som görs för ULF/SILC, <http://www.scb.se/ulf/>, under rubriken *Om statistiken / Dokumentation*.

2.2.3 Mätning

Från och med år 2007 samlas uppgifterna till Barn-ULF in genom datorstödda telefonintervjuer (CATI, Computer-Assisted Telephone Interviewing), vilka följer ett framtaget frågeformulär. De barn som intervjuas är de vars föräldrar eller föräldrarnas sambo ingår i ULF/SILC och där barnen bor minst halva tiden i hushållet. För att en intervju ska kunna genomföras krävs ett medgivande från både föräldrar och barn.

Det mätinstrument (formulär för intervju) som använts i Barn-ULF har tagits fram i samarbete med enheten för mätteknik, vilka har varit med och granskat formulär samt genomfört testintervjuer med ett urval av barn. Hur mätinstrumentet har använts beskrivs i dokumentationen av statistikens framtagning (SCBDOK) som finns på SCB:s webbplats, www.scb.se/barnulf (under rubriken *Om statistiken / Dokumentation*). Där finns också mätinstrumentet återgivet i sin helhet i form av informationsbrev och frågeformulär.

Frågor som syftar bakåt i tiden

I Barn-ULF finns det några frågor som syftar bakåt i tiden för det senaste halvåret. I likhet med vuxna kan det vara svårt för barnen att minnas bakåt i tiden men för de yngsta barnen kan det även vara svårt att bedöma, t.ex. hur ofta något har skett under t.ex. det senaste halvåret. Exempel på några sådana frågor som ställs till barn är hur ofta de under senaste halvåret har haft ont i huvudet, haft svårt att somna, varit trötta i skolan etc. För att underlätta för barnen läses givna svarsalternativ upp, som till exempel: Varje dag / Några gånger i veckan / En gång i veckan / Någon gång i månaden eller / Mer sällan eller aldrig.

Systematiska fel

Ett systematiskt fel leder till skevhet/bias och föreligger då skattningens förväntade värde skiljer sig från parameterens sanna värde. I motsats till det slumpmässiga felet innebär det systematiska felet en avvikelse i en riktning vilket gör att felet inte går att reducera eller helt ta bort genom utökning av antalet mätningar. Anledningen till förekomsten av systematiska fel kan exempelvis vara estimatorns matematiska egenskaper eller systematiskt felaktiga uppskattningar. De personer som ingår i ett urval kan av olika skäl uppge ett felaktigt värde för en variabeluppgift som antingen leder till systematisk över- eller underskattning av en parameter. En över- eller underskattning görs av flera individer i ett urval på ett icke slumpmässigt sätt och det kan i sin tur bero på ämnets känslighet i intervjufrågan eller att enskilda frågor i formuläret innehåller ord eller meningar som bidrar till en viss skevhet/bias.

Intervjuarutbildning för att förebygga mätfel

SCB:s utbildning för intervjuare är inriktad på att förebygga mätfel. För de intervjuare som intervjuar barn skickas därutöver även speciella instruktioner ut för att de på ett bättre sätt ska kunna bemöta barnen, vara mer observanta på hur de kan tänka, ifrågasätta etc. Trots utbildningsinsatserna kan det inte uteslutas att mätfel uppstår som beror på intervjuarna. Intervjuare kan missuppfatta instruktionen eller intervjupersonens svar, vilket kan orsaka systematiska fel i registreringen. SCB bedömer att missuppfattningar hos enstaka intervjuare inte snedvrider resultaten i nämnvärd utsträckning. Det är dock inte känt hur stort detta fel är eftersom inga studier gjorts ännu.

Missförstånd av frågor, intervjuens längd m.m.

Mätfel kan uppstå på grund av till exempel missförstånd eller hörfel under intervjun, vilka är mycket svåra att bedöma. En del uppgifter bygger på barnens egna uppskattningar, vilket också kan bidra till viss osäkerhet. Detta gäller exempelvis vid en fråga där barnet ska uppskatta hur många timmar som han/hon tittar på TV en vanlig vardag. Det är främst för de yngsta barnen som denna osäkerhet kan uppstå. (Dock läses svarsalternativ med olika tidsintervall upp för att underlätta för barnen vid denna typ av frågor.)

För kvalitetens skull är det viktigt att hålla en så kort intervju som möjligt men att samtidigt få med de frågor som är av betydelse för undersökningen. I och med detta har intervjun förkortats från och med insamlingen 2015. Om en intervju är lång finns risker att den som intervjuas blir okoncentrerad mot slutet, att han/hon slarvar med sina svar efter en viss tid (dvs. inte tänker över sitt svar utan bara försöker skynda på det hela) eller att han/hon avbryter intervjun innan den är slutförd.

2.2.4 Svartsbortfall

Svartsbortfall, vanligen förkortat till bortfall, uppstår när värdet på en eller flera variabler i en undersökning inte kan hämtas in. Saknas alla värden för ett undersökningsobjekt (person, företag, kommun osv.) är det frågan om *objektsbortfall*; saknas enbart vissa värden, handlar det om *partiellt bortfall*. Ett bortfall, även av måttlig storlek, kan medföra att redovisade värden under- eller överskattas.

Objektsbortfallet i Barn-ULF har ökat under åren, från 15 procent 2001 till 44 procent 2015. Antalsmässigt blir det då 553 svarande barn av utvalda 987 under 2015. Objektsbortfall uppstår i Barn-ULF i de fall som inte föräldrar och barn har gett sitt medgivande till intervju.

Det *partiella bortfallet* i Barn-ULF har varierat i storlek beroende på fråga. För de frågor där det förekom partiellt bortfall rörde det sig oftast om 1-3 barn som inte ville/kunde svara. Störst partiellt bortfall bland de frågor som ställdes till alla barn 12-18 år, var det på frågan: *Hur noga är det hemma hos dig med att dina föräldrar vet var du är när du inte är hemma?* Det var 1 procent som inte ville eller kunde svara på detta (vilket motsvarar 8 barn).

Bortfallsfel i skattningen uppstår om undersökningsvariabeln skiljer sig mellan de som har svarat och de som inte har svarat. Bedömningar av bortfallsfelets storlek är i allmänhet mycket svåra att göra. Av naturliga skäl kan man endast i undantagsfall göra empiriska studier av detta. Det handlar då om avstämningar

mot uppgifter som insamlats på annat sätt, men i allmänhet är man hänvisad till mer eller mindre välgrundade rimlighetsbedömningar.

Bortfallsfelen i skattningarna blir mindre ju mer bortfallsobjekten liknar svarsobjekten i respektive uppräkningsgrupp. Den gruppvisa uppräknungen, som görs utifrån ett antal hjälpvariabler, tenderar att minska bortfallsfelen men kan inte ta bort dem helt. Om bortfallet är stort i vissa befolkningsgrupper kan det medföra ett avsevärt systematiskt fel i resultatredovisningen.

Med hjälp av vikter är det möjligt att minska snedvridning av resultat som beror på bortfall men detta kan inte ta bort skevheter fullt ut. Varje person som inte deltar i undersökningen har nämligen i någon utsträckning unika egenskaper som inte kan ersättas.

Som nämnts ovan används vikter för att kalibrera (justera) skattningarna. Kalibreringen görs mot bland annat de kända uppgifterna i *Registret över totalbefolkningen* (RTB).

För att minska bortfallets eventuellt snedvridande effekt används en uppsättning hjälpvariabler i estimationen. Hjälpvariablerna hämtas från *Registret över totalbefolkningen* (RTB), *Utbildningsregistret* (UREG) och *Inkomst- och taxeringsregistret* (IoT). Hjälpvariablerna används sedan i estimationen för att kalibrera (justera) skattningarna mot de totala summorna av uppgifter i registret, vilka är kända för motsvarande variabler. De hjälpvariabler (bakgrundsfaktorer) som används är: kön, ålder, region, födelseland, utbildning och civilstånd för föräldrar och variablerna kön och ålder för barn.

2.2.5 Bearbetning

Bearbetningsfel är fel som kan uppkomma när man bearbetar det insamlade materialet, manuellt eller maskinellt.

För vissa typer av fel som uppkommer vid databeredning (dataregistrering, kodning och granskning/rättning) kan man efter studier som bygger på upprepning av dessa moment ibland dra slutsatser om både risker och konsekvenser.

Andra bearbetningsfel beror på den "mänskliga faktorn", t.ex. beräkningsfel, programmeringsfel och systemfel. Risken för att de ska inträffa och den konsekvens detta får för statistiken är mycket svår att beräkna. SCB arbetar kontinuerligt för att minimera riskerna för negativ inverkan på statistikens tillförlitlighet på grund av fel som beror på den "mänskliga faktorn", både förebyggande och genom snabba åtgärder när sådana fel upptäcks.

Bearbetningsfel i arbetet med insamling av uppgifter till Barn-ULF kan uppstå om instruktionerna för dataregistrering, granskning och kodning leder till missuppfattningar. Bearbetningsfel kan även förekomma vid framtagning av tabeller. Genom kontroller och efterföljande upprättning av de fel som eventuellt kan finnas tas de flesta bearbetningsfelen bort.

Inga särskilda studier har genomförts för att försöka bedöma storleken på eventuella bearbetningsfel i Barn-ULF men under bearbetningsfasen kontrolleras datamaterialet kontinuerligt och inget tyder på att det finns kvarvarande bearbetningsfel som snedvrider statistiken i någon riktning.

2.2.6 Modellantaganden

Inga andra modellantaganden än den metodik som redovisats i ovan görs för Barn-ULF-undersökningen.

2.3 Redovisning av osäkerhetsmått

En felmarginal är det tal (osäkerhetsmått) som läggs till respektive dras från en skattad parameter när man bildar ett konfidensintervall. Vid redovisning av uppgifter från Barn-ULF ingår både andelsskattningar och felmarginaler (beräknade för ett 95-procentigt konfidensintervall), där felmarginalen här ger ett mått på urvalsfelet. Ju mindre en redovisningsgrupp är desto osäkrare blir skattningarna. Därmed har det satts en gräns på att minst 100 barn ska ha svarat för att skattat värde av indikator och dess felmarginal ska redovisas.

Vid redovisning av de olika indikatorerna för samtliga barn uppdelat på pojkar och flickor varierar felmarginalen från ± 1 till ± 6 procentenheter. Redovisas uppgifter även för åldersgrupper ökar felmarginalsvärdena för vissa indikatorer med några procentenheter och ger därmed större konfidensintervall. Jämförs felmarginalsvärdena mellan flickor och pojkar har de storleksmässigt ungefär samma värden.

B.3 Aktualitet

3.1 Frekvens

Insamling av uppgifter genomförs löpande under ett kalenderår och därefter görs bearbetningar/beräkningar inför publicering följande år. Vanligen redovisas resultaten för två år som slås ihop till ett så kallat dubbelår innan redovisning, vilket medför att uppgifter för 2015 slås ihop med 2014 (året dessförinnan var det 2013–2014 som redovisades etc.). Detta görs för att få ett större underlag som grund för redovisningen. Vissa år görs även en rapport för ett visst ämnesområde, t.ex. hälsa, fritid, sociala relationer eller skolan.

3.2 Framställningstid

Framställningstiden har de senaste åren varit ca 6 månader och sker efter undersökningsårets (kalenderårets) slut.

3.3 Punktlighet

Publicering skedde i enlighet med gällande tidsplan.

B.4 Jämförbarhet och sammanvändbarhet

4.1 Jämförbarhet över tiden

Undersökningen genomfördes under år 2001–2005 via besök. Medan föräldrarna intervjuades fick då barnen sitta enskilt med sina frågor upplästa via hörlurar från en cd-spelare. Svaren kryssade barnen för i en svarsblankett. Möjligheterna till jämförelser inom denna tidsperiod är mycket goda.

Under 2006 genomfördes ca hälften av intervjuerna via besök och den andra hälften som datorstödda telefonintervjuer, och från och med 2007 samlas alla uppgifter in genom telefonintervjuer. Jämförelser som gjorts mellan insamlingsmetoderna, t.ex. hur svaren fördelas mellan olika svarsalternativ, har visat på att det finns skillnader i hur barnen svarat för en mängd olika frågor. Det förekommer således brott i tidsserierna på grund av övergången från besöks- till telefo-

nintervju vilket medför att uppgifterna före och efter ej bör jämföras. Möjligheterna till jämförelser från 2007 och framåt är däremot mycket goda i och med att det är en samma insamlingsmetod för dessa år. Vid jämförelse måste dock hänsyn tas till *vissa* indikatorer som ändrats under åren, vilket påverkar jämförelser över tid, se text nedan.

Inför 2009 års undersökning genomfördes en översyn av frågeinnehållet i Barn-ULF. Översynen ledde till att en del frågor togs bort för att ge plats åt andra samt att några frågor omformulerades. Omformuleringen av frågorna medförde tidsseriebrott för dessa, vilket innebär en försämrad jämförbarhet över tid. Hur mycket detta påverkar jämförelse över tid beror på hur mycket frågan har ändrats, vilket är olika för olika frågor.

Inför 2013 års undersökning gjordes en ytterligare översyn av frågorna som ingår i Barn-ULF. Ett tiotal frågor fick så pass stora omformuleringar att det medförde tidsseriebrott för dessa. Tre frågor togs bort helt.

Inför 2014 års undersökning togs sex frågor bort och 16 frågor justerades lite (så pass lite att det inte påverkar jämförelser med tidigare år).

År 2015 höjs den nedre gränsen på ålder på de barn som intervjuas, från 10 till 12 år (omfattar därmed till 12–18). Inför redovisning av dubbelår 2014-2015 avlägsnas därmed 10–11-åringarna från filen 2014 innan beräkningar görs. Intervjutid kortas ned och 40 frågor tas bort från och med formuläret 2015.

4.2 Jämförbarhet mellan grupper

Barn-ULF är en unik undersökning på så sätt att det är ett brett register med flera olika områden där det är barnen själva som svarat. Därmed är det svårt att hitta möjligheter till jämförelse av grupper från Barn-ULF med motsvarande grupper från andra källor, som t.ex. motsvarande grupper i andra länder.

4.3 Samanvändbarhet med annan statistik

Det finns andra undersökningar där barnen själva får svara på frågor, som t.ex. skolundersökningar. För att jämföra uppgifter från Barn-ULF med dessa förutsätts att årskurserna delats in i motsvarande grupper för att sam användning ska vara möjligt och att jämförelser ska kunna göras. Men det brukar ofta vara vissa utvalda årskurser som de andra undersökningarna har inriktat sig på medan Barn-ULF innehåller alla årskurser från åk 6 upp t.o.m. gymnasiet.

Däremot kan uppgifter från Barn-ULF användas tillsammans med uppgifter från ULF/SILC då dessa två register har en koppling (detta i och med att barnens föräldrar ingår i ULF/SILC). Innan avidentifieringen görs i registret för Barn-ULF hämtas ett antal variabler från ULF/SILC och läggs till i Barn-ULF, vilket sedan ger möjlighet till samkörning, kopplingar m.m.

Skattningarna i undersökningsförfarandet är utformat så att konsestens uppnås med SCB:s befolkningsstatistik.

B.5 Tillgänglighet och förståelighet

5.1 Spridningsformer

Publicering sker på SCB:s webbplats. Där publiceras tabeller samt uppgifter i SCB:s statistikdatabas. I samband med det publiceras också en kort beskrivning av utvalda resultat, en så kallad statistiknyhet. Det sker även publicering av

artiklar från Barn-ULF och vissa år skrivs även rapporter med resultat från utvalt ämnesområde. Även dessa finns tillgängliga på SCB:s webbplats: www.scb.se/barnulf.

5.2 Presentation

Publiceringen innehåller 7 tabeller där 77 indikatorer över barns välfärd och presenteras på Barn-ULF:s webbsida, se www.scb.se/barnulf. Tabellerna innehåller skattade andelar och felmarginaler för respektive indikator. Det finns även tillgängliga filer som visar antal svarande barn för respektive redovisningsår.

5.3 Dokumentation

Framställningen av statistikregistret och statistiken beskrivs i *Dokumentation av statistiken (SCBDOK)*. Statistikens kvalitet beskrivs i innevarande dokument, *Beskrivning av statistiken (BaS)*. Detaljerad information om mikrodata finns beskrivet i *Dokumentation av mikrodata (MetaPlus)*. Samtliga dokumentationer finns på SCB:s webbplats, www.scb.se/barnulf (under rubriken *Om statistiken / Dokumentation*). På denna sida finns även frågeformulären publicerade (under rubriken *Om statistiken / Fördjupad information*). Därutöver tas även en variabellista i Excelformat fram som beskriver variabelnamn och frågor med tillhörande svar (om denna önskas kontaktas statistikansvarig, se sid.2)

5.4 Tillgång till primärmaterial

SCB utför på uppdragsbasis specialbearbetningar av Barn-ULF (samtliga årgångar). Forskare och utredare kan efter särskild prövning få tillgång till avidentifierade mikrodata. Utlämnandet görs via det så kallade MONA-systemet (Microdata Online Access) som innebär att tillgång till datamaterialet ges via en uppkoppling mot SCB:s särskilda internetdomän för datautlämnande.

När registret för Barn-ULF är framtaget sker slutligen en avidentifiering. Precis före detta steg hämtas dock ett urval av uppgifter från ULF/SILC, vilka matchas på materialet från Barn-ULF. Detta för att möjliggöra fortsatta analyser mellan uppgifter från barn och deras föräldrar även efter avidentifiering. Se avsnitt *A.8 Gallringsföreskrifter*.

5.5 Upplysningstjänster

Ytterligare upplysningar om undersökningen kan lämnas av:

Helena Rudander

Telefon: 08-506 941 24

E-post: fornamn.efternamn@scb.se